

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

પુખરાજ

વી.

ડી. આર. કોહલી

(જે. એલ. કપૂર, પી. બી. ગજેન્દ્રગડકર અને ટી. એલ. વેંકટરામા એવર, જે.

જે.)

સોનાની દાણચોરી-જમી-દાણચોરી થવાની ધારણા-વાજબી માન્યતા, જ્યારે વાજબી હોય ત્યારે-જમી-કાયદેસરતા-આયાતકાર એકલા ગોલ્ડ-સી કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૮૭૮ (૧૮૭૮ નો VIII), કલમ ૧૯, ૧૬૭ (૮), ૧૭૮, ૧૭૫ A-વિદેશી વિનિમય નિયમન અધિનિયમ, ૧૯૪૭ (૧૯૪૭ નો ૭), ૪૮ ની જમી માટે જવાબદાર છે. ૮ (૧), ૨૩૪.

અપીલકર્તા, એક સુવર્ણકાર, જ્યારે કલકત્તાની સામેની ટ્રેનમાં મુસાફરી કરી રહ્યો હતો ત્યારે તેની તલાશી લેવામાં આવી હતી અને તેની પાસે રૂ.૮૩૫ રૂપિયા મૂલ્યનું રૂ.૦.૬ તોલાનું સોનું હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું.સોનું જપ્ત કરવામાં આવ્યું હતું કારણ કે તે સોનાની દાણચોરી હોવાનું વાજબી રીતે માનવામાં આવતું હતું.કારણદર્શક નોટિસ આપ્યા બાદ અને યોગ્ય તપાસ બાદ કલેક્ટરે સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૬૭ (૮) હેઠળ સોનાની જપ્તીનો આદેશ આપ્યો હતો. અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે કાયદાની કલમ ૧૭૮એ હેઠળ ધારણા ઉભી કરી શકાતી નથી કારણ કે આ કેસની હકીકતો પર કોઈ વાજબી માન્યતા હોઈ શકતી નથી કે સોનાની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી, કે અપીલકર્તા તેના આયાતકાર ન હોવાથી સોનું જપ્ત કરી શકાતું નથી અને તે કલમ ૧૬૭ (૮) કેસની હકીકતોને લાગુ પડતી નથી.

એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે સોનાની જપ્તીનો આદેશ માન્ય અને યોગ્ય રીતે કરવામાં આવ્યો હતો.

કાયદાની કલમ ૧૭૮એ એ સાબિત કરવાનો બોજ લાઘો હતો કે જો તે સોનાની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી તેવી વાજબી માન્યતામાં અધિનિયમ હેઠળ જપ્ત કરવામાં આવ્યું હોય તો અપીલકર્તા પર સોનાની દાણચોરી કરવામાં આવી ન હતી.વાજબી માન્યતા હતી કે નહીં તે પ્રશ્ન ન્યાયી

હોવા છતાં, અદાલત અધિકારીના નિર્ણય પર અપીલમાં બેઠી ન હતી અને તે માત્ર એ જ વિચારણા કરી શકતી હતી કે શું એવા આધારો છે કે જે પ્રથમ દષ્ટિએ વાજબી માન્યતાને ન્યાયી ઠેરવે છે. અપીલકર્તા પાસેથી મોટી માત્રામાં સોનું મળી આવ્યું હતું, સત્તાવાળાઓ પાસે અપીલકર્તા વિશે ચોક્કસ માહિતી હતી અને તે ટિકિટ વિના મુસાફરી કરી રહ્યો હતો તે હકીકતો વાજબી માન્યતાને યોગ્ય ઠેરવવા માટે પૂરતી હતી.

સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૬૭ (૮) એ કોઈપણ માલની જમી માટે જોગવાઈ કરી છે કે જેની આયાત પ્રતિબંધ અથવા પ્રતિબંધની વિરુદ્ધ આયાત કરવામાં આવી હોય તો તે પ્રતિબંધિત અથવા પ્રતિબંધિત હતી. માલની જમી માટે તે જરૂરી ન હતું કે તે તેમની આયાત સાથે સંબંધિત વ્યક્તિ સાથે મળી આવે.

ફોરેન એક્સચેન્જ રેગ્યુલેશન એક્ટ, ૧૯૪૭ની કલમ ૮ (૧) હેઠળ, ભારત સરકારે ૧૯૪૮માં એક જાહેરનામું બહાર પાડ્યું હતું જેમાં રિઝર્વ બેંકની સામાન્ય અથવા વિશેષ પરવાનગી સિવાય બહારથી સોના ભારતમાં લાવવા પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો હતો, આ અધિનિયમની કલમ ૨૩એમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે તેની કલમ ૮ હેઠળ લાદવામાં આવેલા પ્રતિબંધો સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૯ હેઠળ લાદવામાં આવ્યા હોવાનું માનવામાં

આવશે. આમ ૧૯૪૮ના જાહેરનામામાં સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૯ હેઠળ જાહેરનામાનું બળ હતું અને તેના ઉદ્ધંધનમાં આયાત કરાયેલું સોનું કલમ ૧૭૮ હેઠળ જપ્ત કરવા માટે જવાબદાર હતું અને સોનાને કલમ ૧૬૭ (૮) હેઠળ કાર્યવાહી માટે જવાબદાર ઠેરવવામાં આવ્યું હતું. કારણ કે ૮.૧૭૮ A હેઠળની વૈધાનિક ધારણાને ધ્યાનમાં રાખીને સોનાની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી, તેથી તેને કલમ ૧૬૭ (૮) હેઠળ યોગ્ય રીતે જપ્ત કરવામાં આવ્યું હતું.

દિવાની અપીલીય અધિકારક્ષેત્ર:૧૯૬૦ની સિવિલ અપીલ નંબર ૫૧૧.

૧૯૫૮ની વિશેષ નાગરિક અરજી નંબર ૩૨૨માં નાગપુર ખાતેની બોમ્બે હાઈકોર્ટના ૨૦ માર્ચ, ૧૯૫૯ના ચુકાદા અને આદેશ સામે અપીલ.

અપીલકર્તા વતી એ. એસ. બોબડે અને ગણપત રાય.

પ્રતિભાવ આપનારાઓ માટે જી. સી. માથુર અને પી. ડી. મેનન.

૧૯૬૨. ૧૫ માર્ચ.કોર્ટનો ચુકાદો અપાયો હતો:

GAJENDRAGADKAR, J. રફમી જુલાઈ, ૧૯૫૮ના રોજ, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, નાગપુરના કલેક્ટરે અપીલકર્તા પુખરાજના કબજામાં મળી આવેલા ર૯૦.૬ તોલાના વજનના સોનાના પાંચ બારને સંપૂર્ણ જપ્ત કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો અને તેના પર રૂ. ૨૫, ૦૦૦/- સી કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૮૭૮ની કલમ ૧૬૭ (૮) હેઠળ અને ફોરેન એક્સચેન્જ રેગ્યુલેશન એક્ટ, ૧૯૪૭ની કલમ ૨૩-એ હેઠળ.આ આદેશથી નારાજ થઈને અપીલકર્તાએ હાઈકોર્ટમાં રિટ પિટિશન દાખલ કરી હતી.૧૫ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૫૮ના રોજ બંધારણની કલમ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ નાગપુર ખાતે બોમ્બે.આ અરજી દ્વારા, અપીલકર્તાએ વિવાદિત આદેશને રદ કરતી પ્રમાણપત્રની રિટ અથવા અન્ય યોગ્ય રિટ અથવા આદેશનો દાવો કર્યો હતો.તેમની અરજીના સમર્થનમાં તેમણે વિનંતી કરી હતી કે સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૭૮એ ગેરબંધારણીય છે કારણ કે તે બંધારણની કલમ ૧૯ (૧) (૧) અને (જી) હેઠળ અપીલકર્તાના મૂળભૂત અધિકારનું ઉલ્લંઘન કરે છે.એવી પણ વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે ગુણદોષ પર, ઉપરોક્ત વિવાદિત આદેશ વિદેશી વિનિમય નિયમન અધિનિયમ સાથે વાંચેલા સી કસ્ટમ્સ એક્ટની સંબંધિત વૈધાનિક જોગવાઈઓ દ્વારા ન્યાયી ઠેરવવામાં આવ્યો ન હતો. ઉચ્ચ અદાલતે કલમ ૧૭૮એની માન્યતા સામે અપીલકર્તાની પડકારને નકારી કાઢી હતી અને જણાવ્યું હતું કે સોનાના પાંચ બાર જપ્ત કરવાનો આદેશ માન્ય છે.જોકે, ઉચ્ચ અદાલતે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે કેન્દ્રીય આબકારી કલેક્ટર દ્વારા જારી કરાયેલ નિર્દેશ અને રૂ. ૨૫,

૦૦૦/- અપીલકર્તા પર અમાન્ય હતું અને તેથી, ઉપરોક્ત નિર્દેશને રદ કરવામાં આવ્યો હતો અને તે વતી રિટ જારી કરવામાં આવી હતી.ત્યારબાદ અપીલકર્તાએ અરજી કરી અને ઉપરોક્ત હાઈકોર્ટ પાસેથી પ્રમાણપત્ર મેળવ્યું અને તે ઉપરોક્ત પ્રમાણપત્ર સાથે જ છે કે તે હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશની ચોકસાઈને પડકારવા માટે આ કોર્ટમાં આવ્યો છે, જેના દ્વારા પ્રશ્નમાં સોનાની જમીને માન્ય ઠેરવવામાં આવી છે.

હાઈકોર્ટ દ્વારા અપીલકર્તાને જે મુખ્ય મુદ્દા પર પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું તે કલમ ૧૭૮એની બંધારણીય માન્યતાના સંદર્ભમાં હતું. આ દરમિયાન, આ અદાલત દ્વારા ૨૫ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૬૧ના રોજ સિવિલ અપીલ્સ નંબર ૪૦૮થી લઈને ૧૯૬૦ની ૪૧૦ અને અન્ય સહયોગી અપીલોમાં આ પ્રશ્નનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે.તે અપીલોનો સામનો કરતી બંધારણીય બેન્ચના ચુકાદાએ કલમ ૧૭૮એની માન્યતાને સમર્થન આપ્યું છે અને તેથી, અપીલકર્તા આ અદાલત સમક્ષ જે મુખ્ય મુદ્દો ઉઠાવવા માંગતો હતો તે હવે તેની વિરુદ્ધ તારણ કાઢવામાં આવ્યો છે.અપીલકર્તા માટે, શ્રી બોબડેએ, જોકે, તેમના કેસના સમર્થનમાં અમારી સમક્ષ અન્ય ત્રણ દલીલો કરવા વિનંતી કરી છે કે સોનાની જમી વાજબી નથી.

આ દલીલો સાથે વ્યવહાર કરતા પહેલા, સોનાની જમી તરફ દોરી ગયેલા સંબંધિત તથ્યોનો ટૂંકમાં ઉલ્લેખ કરવો જરૂરી છે. અપીલકર્તા વ્યવસાયે સુવર્ણકાર છે અને મધ્ય પ્રદેશના રાજનંદગાંવમાં સોના અને ચાંદીની દુકાન ધરાવે છે. ૨૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૬ના રોજ જ્યારે તેઓ કલકત્તા-કમ-નાગપુર માર્ગ પર કલકત્તાથી પેસેન્જર ટ્રેનમાં મુસાફરી કરી રહ્યા હતા, ત્યારે રાયગઢ રેલવે સ્ટેશન પર તેમની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને તેમની પાસે રૂ. ૨૯, ૮૩૫/- અંદાજે. ત્યારબાદ સંબંધિત અધિકારી દ્વારા સોનાની દાણચોરી કરવામાં આવી હોવાની વાજબી માન્યતા પર કાર્યવાહી કરીને સંબંધિત અધિકારી દ્વારા સોનું જપ્ત કરવામાં આવ્યું હતું અને ૨૦ મે, ૧૯૫૭ના રોજ અપીલકર્તા સામે નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી, જેમાં તેમને કારણ દર્શાવવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું કે ભારત સરકાર દ્વારા ૨૬ ઓગસ્ટ, ૧૯૪૮ના રોજ વિદેશી વિનિમય નિયમન અધિનિયમ, ૧૯૪૭ હેઠળ જારી કરાયેલ નોટિસ નંબર ૧૨ (૧૧)-F.I/૪૮ નું ઉલ્લંઘન કરવા બદલ તેમની સામે કાર્યવાહી કેમ ન કરવી જોઈએ. એક્ટ. અપીલકર્તાએ જવાબ મોકલ્યો અને તે પછી, કેન્દ્રીય આબકારી કલેક્ટરે તપાસ હાથ ધરી. પૂછપરછમાં અપીલકર્તા વકીલ દ્વારા હાજર થયો અને તેની અરજીના સમર્થનમાં ચાર સાક્ષીઓની તપાસ કરી કે તેની પાસે સોનું છે જે તેની માલિકીનું છે અને જે સોનાની દાણચોરી બિલકુલ નહોતી. અપીલકર્તા દ્વારા ખાતા-પુસ્તકોના રૂપમાં દસ્તાવેજી પુરાવા પણ સુપરત કરવામાં આવ્યા હતા. તેની વિનંતીનો બંદર. સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝના કલેક્ટરે અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ

કરાયેલા પુરાવા પર અવિશ્વાસ કર્યો હતો અને એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા હતા કે સી કર્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૭૮ હેઠળ ઉદ્ભવેલી ધારણાને અપીલકર્તા દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવી ન હતી અને તેથી, તેમણે સોનું જમ કરવાનો અને અપીલકર્તા પર રૂ.૨૫,૦૦૦- / નો વ્યક્તિગત દંડ લાદવાનો વિવાદિત આદેશ પસાર કર્યો હતો.આ હકીકતોના પ્રકાશમાં જ શ્રી બોબડે દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી ત્રણ દલીલો વર્તમાન અપીલમાં અવગણવામાં આવે છે.

અપીલના સમર્થનમાં ઉઠાવવામાં આવેલી પ્રથમ દલીલ એ છે કે સોનાની જમી કલમ ૧૬૭ (૮) હેઠળ વાજબી નથી કારણ કે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા જાણવા મળ્યું છે કે અપીલકર્તા ઉપરોક્ત સોનાની આયાતના ગુનામાં સંબંધિત વ્યક્તિ નથી.એવું લાગે છે કે અપીલકર્તા પર લાદવામાં આવેલ વ્યક્તિગત દંડ માન્ય છે કે નહીં તે પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, ઉચ્ચ અદાલતે બે વિચારણાઓ પર આધાર રાખ્યો છે.તેણે એવું માન્યું છે કે વ્યક્તિગત દંડ લાદવાનો અધિકારીનો અધિકારક્ષેત્ર ફક્ત રૂ.૧૦૦૦/-and સુધી દંડ લાદવા સુધી મર્યાદિત હતો અને આ નિષ્કર્ષના સમર્થનમાં, ઉચ્ચ અદાલતે એફ.એન.રોય વિરુદ્ધ કર્ટમ્સ કલેક્ટર, કલકત્તા [(૧) (૧૯૫૭) ...૧૧૫૧ વગેરે પી.૧૧૫૮] માં આ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલી કેટલીક સમીક્ષાઓ પર આધાર રાખ્યો હતો.આ અદાલત દ્વારા તાજેતરમાં મિસમાં આ પ્રશ્ન પર વિચારણા કરવામાં આવી છે. રણછોડદાસ આત્મારામ વિરુદ્ધ ભારત સંઘ [(૨) (૧૦૬૧) ૩ એસસીઆર ૭૧૮]

અને એવું માનવામાં આવ્યું છે કે કલમ ૧૬૭ની આઈટમ (૮) માંની ભાષા સ્પષ્ટ છે અને તે રૂ.૧૦૦૦ થી વધુ દંડ લાદવાની મંજૂરી આપે છે—અને તે અન્ય જોગવાઈઓમાં જે પણ હેતુ હોઈ શકે તેને અસર આપવી જોઈએ.તેથી, તે સ્પષ્ટ છે કે ઉચ્ચ અદાલતનો એ મત ભૂલભરેલો હતો કે કલમ ૧૬૭ (૮) હેઠળ, રૂ.૧૦૦૦—થી વધુ દંડ લાદવો તે કેન્દ્રીય આબકારી કલેક્ટરના ન્યાયક્ષેત્રની અંદર ન હતો.ઉચ્ચ અદાલતે એવું પણ માન્યું છે કે અપીલકર્તા દાણચોરી કરાયેલ સોનાની આયાતથી ચિંતિત હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું ન હતું, જો કે તે તેના કબજામાં મળી આવ્યું હતું અને ઉચ્ચ અદાલત અનુસાર આ તારણે આ નિષ્કર્ષને વાજબી ઠેરવ્યો હતો કે તેના પર વ્યક્તિગત દંડ લાદવામાં ન આવી શકે.અમને વર્તમાન અપીલમાં આ નિષ્કર્ષની શુદ્ધતા અથવા સમર્થન માટે સંમતિ આપવા માટે કહેવામાં આવ્યું નથી કારણ કે સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝના પ્રતિવાદી કલેક્ટર દ્વારા હાઈકોર્ટના આદેશના આ ભાગને લંબાવવાની કોઈ અપીલ નથી.અપીલકર્તા દાણચોરી કરેલા સોનાની આયાતમાં સંમત ન હતા તેવા હાઈકોર્ટના તારણને આધારે શ્રી બોબડે દલીલ કરે છે કે કલમ ૧૬૭ (૮) હેઠળ માલ જપ્ત કરી શકાતો નથી.અમારા મતે, આ દલીલ સ્પષ્ટ રીતે ખોટી છે.કલમ ૧૬૭ (૮) સ્પષ્ટપણે પૂરી પાડે છે કે, અન્ય બાબતોની સાથે, જો અધિનિયમના પ્રકરણ ૪ દ્વારા અથવા તે હેઠળ હાલમાં પ્રતિબંધિત અથવા પ્રતિબંધિત કોઈપણ માલની આયાત, આવા પ્રતિબંધ અથવા પ્રતિબંધની વિરુદ્ધ ભારતમાં આયાત કરવામાં આવે, તો તે માલ જપ્ત કરવા માટે જવાબદાર રહેશે.જો કલમ ૧૬૭ (૮) લાગુ પડે

છે, તો તેમાં કોઈ શંકા ન હોઈ શકે કે કાનૂની પ્રતિબંધ અથવા પ્રતિબંધની વિરુદ્ધમાં અમુક માલની આયાત કરવામાં આવી હોવાનું બતાવ્યા પછી તરત જ, તે જમ્પી માટે જવાબદાર છે અને ઉપરોક્ત માલની જમ્પી એ હકીકત પર આધારિત નથી કે તે આવશ્યકપણે એવી વ્યક્તિ સાથે મળી આવે છે જે તેમની આયાત સાથે સંબંધિત હતી.તેથી, એકવાર કલમ ૧૬૭ (૮) લાગુ થઈ જાય તે પછી, દાણચોરીના માલની જમ્પીનો નિર્દેશ આપતા આદેશની માન્યતા કોઈપણ પડકારથી બહાર છે.

વિચારણા કરવા માટેનો આગામી પ્રશ્ન એ છે કે શું ૮.૧૬૭ (૮) આ કેસની હકીકતોને લાગુ પડે છે, અને તે આપણને ૧૯૪૮માં ભારત સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી સંબંધિત સૂચના પર લઈ જાય છે.આ જાહેરનામામાં સોના અને ચાંદીની આયાત પર પ્રતિબંધ લાદવામાં આવ્યો છે અને તે વિદેશી વિનિમય નિયમન અધિનિયમ, ૧૯૪૭ની કલમ ૮ (૧) હેઠળ જારી કરવામાં આવ્યો છે.આ સૂચનાની અસર, અન્ય બાબતોની સાથે, સામાન્ય અથવા વિશેષ સિવાયની છે.રિઝર્વ બેંકની પરવાનગી સાથે, કોઈ પણ વ્યક્તિ ભારત બહારના કોઈપણ સ્થળેથી કોઈપણ સોનું, સિક્કો, સોનાનો બુલિયન, સોનાની શીટ્સ અથવા સોનાની સળી, પછી ભલે તે શુદ્ધ હોય કે ન હોય, ભારતમાં લાવી શકશે નહીં અથવા મોકલી શકશે નહીં.આમ, આ સૂચના દ્વારા ભારતમાં બહારથી સોનું લાવવા પર પ્રતિબંધ છે, સિવાય કે આ સોનું રિ-સર્વ

બેંકની સામાન્ય અથવા વિશેષ પરવાનગી સાથે લાવવામાં આવે.ઉપરોક્ત કાયદાની કલમ ૨૩ તેની જોગવાઈઓ અને તે હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલા નિયમો, આદેશો અથવા નિર્દેશોના ઉદ્ધંધનના જવાબમાં દંડ અને પ્રક્રિયાની જોગવાઈ કરે છે.કલમ ૨૩-A એ જોગવાઈ કરે છે કે કલમ ૨૩ ની જોગવાઈઓ અથવા ઉપરોક્ત અધિનિયમમાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ અન્ય જોગવાઈઓ પર પૂર્વગ્રહ વિના, કલમની પેટા-કલમ (૧) અને (૨) દ્વારા લાદવામાં આવેલા પ્રતિબંધો.૮ સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૯ હેઠળ લાદવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવશે, અને તમામ જોગવાઈઓ અથવા એઓટી તે મુજબ અસર કરશે, સિવાય કે તેની કલમ ૧૮૩ તેમાં "રહેશે" શબ્દ માટે "મે" શબ્દ બદલવામાં આવ્યો હોય તેમ વાંધો ઉઠાવશે.આમ, એ નોંધવું જોઈએ કે બે કાયદાઓ અને સંબંધિત જાહેરનામાની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓની સંયુક્ત અસર એ છે કે ૧૯૪૮ના જાહેરનામામાં સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૯ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલા જાહેરનામાનું બળ છે, અને પરિણામે, ઉપરોક્ત જાહેરનામાના ઉદ્ધંધનમાં આયાત કરેલું સોનું ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૧૭૮ હેઠળ જપ્ત કરવા માટે જવાબદાર છે અને ઉપરોક્ત સોનાના કબજામાં રહેલી વ્યક્તિને ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૧૬૭ (૮) હેઠળ કાર્યવાહી માટે જવાબદાર બનાવે છે; અને આ બાબત સી કસ્ટમ્સ એક્ટની સંબંધિત જોગવાઈઓ હેઠળ ગણવામાં આવે છે, તેથી કલમ ૧૭૮એ પણ લાગુ પડે છે.આ સ્થિતિ વિવાદિત નથી.

હવે કલમ ૧૭૮એ એ પુરવાર કરવાનો બોજ મૂકે છે કે માલ દાણચોરીનો માલ નથી, તે દરેક વ્યક્તિ પર મૂકવામાં આવે છે, જેમના કબજામાંથી ઉપરોક્ત માલ જપ્ત કરવામાં આવે છે, જ્યાં એવું લાગે છે કે ઉપરોક્ત માલ સી કસ્ટમ્સ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ વાજબી માન્યતામાં જપ્ત કરવામાં આવે છે કે તે દાણચોરીનો માલ છે. એકવાર તે બતાવવામાં આવે કે કલમ ૧૭૮એના પ્રથમ ભાગ દ્વારા વિચારેલી રીતે માલ જપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો, તે સાબિત કરવું અપીલકર્તાનું રહેશે કે માલની દાણચોરી કરવામાં આવી ન હતી; અને કારણ કે કોન્ટ્રાલ એક્સાઈઝના કલેક્ટર દ્વારા એવું માનવામાં આવ્યું છે કે અપીલકર્તાએ ૬ દ્વારા તેના પર લાદવામાં આવેલી જવાબદારી નિભાવી નથી. ૧૭૮૪ માં, કાયદાકીય ધારણા અવિરત રહી હતી અને તેથી, માલની દાણચોરીનો માલ છે તેના આધારે વ્યવહાર કરવો આવશ્યક છે. જલદી અમે આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચીએ છીએ, તે અનુસરે છે કે સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૬૭ (૮) હેઠળ, ઉપરોક્ત માલ જપ્ત કરવા માટે જવાબદાર છે. આ ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા લેવામાં આવેલો મત છે જ્યારે તેણે કેન્દ્રીય આબકારી કલેક્ટર દ્વારા સોનાના સંબંધમાં જપ્ત કરવાના આદેશને રદ કરતી રિટ માટે અપીલકર્તાની વિનંતીને નકારી કાઢી હતી અને અમને તેમાં દખલ કરવાનું કોઈ કારણ દેખાતું નથી.

શ્રી બોબડો દ્વારા આગ્રહ કરાયેલી નજીવી દલીલ એ છે કે કેટલાક સાક્ષીઓ કે જેમના પુરાવા કેન્દ્રીય આબકારી કલેક્ટર દ્વારા તેમની સમક્ષ તપાસમાં નોંધવામાં આવ્યા હતા, તેમને અપીલકર્તા દ્વારા ઉલટતપાસ માટે રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા.અમારા મતે આ દલીલમાં કોઈ તથ્ય નથી.આ ફરિયાદ અનવર, મારોતરાવ અને તેના ભાઈ રામભાઉના પુરાવા સાથે સંબંધિત છે.આ ત્રણ વ્યક્તિઓ પર આરોપ છે કે તેમણે અપીલકર્તાની ગેરહાજરીમાં તેમના નિવેદનો આપ્યા હતા.જોકે, વિભાગ વતી શ્રી અભ્યંકર દ્વારા હાઈકોર્ટ સમક્ષ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે હકીકતમાં, અપીલકર્તાના વકીલની હાજરીમાં અનવરની તપાસ કરવામાં આવી હતી અને અપીલકર્તાના વકીલે તેની ઉલટ તપાસ કરી ન હતી.આ નિવેદન અપીલકર્તા વતી હાજર રહેલા શ્રી સોરાબજી દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, એવી કોઈ માન્ય ફરિયાદ કરી શકાતી નથી કે અનવરે અપીલકર્તાની ગેરહાજરીમાં પુરાવા આપ્યા હતા અને અપીલકર્તાને તેની પૂછપરછ કરવાની કોઈ તક મળી ન હતી.પછી, મારોતરાવ અને રામભાઉના સંદર્ભમાં, તેમના નિવેદનો એ બતાવવા માટે હતા કે અપીલકર્તાનો કેસ કે તેણે તેમના દ્વારા સોનું ઓગાળ્યું હતું તે સાચું નથી.પૂછપરછમાં, અપીલકર્તાએ આ વલણ છોડી દીધું અને તેના અગાઉના સંસ્કરણનું પાલન કર્યું નહીં કે પ્રશ્નમાં સોનું ઉપરોક્ત બે સાક્ષીઓની મદદથી ઓગાળવામાં આવ્યું હતું.અપીલકર્તા દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા વલણમાં ફેરફારને કારણે તે અરજી પર વિચાર કરવો બિનજરૂરી બની ગયો હોવાથી, અપીલકર્તાને ઉપરોક્ત બે સાક્ષીઓની

ઉલટતપાસ કરવાની મંજૂરી આપવી ભાગ્યે જ જરૂરી હતી.આ મુદ્દા પરનું તેમનું નિવેદન હવે અપીલકર્તા દ્વારા સ્થાપિત અનુગામી કેસ સાથે અસંગત નહોતું.તેથી આ દલીલમાં કોઈ તથ્ય નથી કે કેન્દ્રીય આબકારી કલેક્ટર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસ અન્યાયી રીતે હાથ ધરવામાં આવી હતી અને ઉપરોક્ત તપાસમાં રજૂ કરવામાં આવેલી પ્રક્રિયા કુદરતી ન્યાયની જરૂરિયાતો સાથે અસંગત હતી.

શ્રી રોબટે દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી છેલ્લી દલીલ એ હતી કે અપીલકર્તા પાસેથી સોનાની જમી સંબંધિત અધિકારી દ્વારા આ સોનાની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી તેવી વાજબી માન્યતા પર કાર્યવાહી કરીને કરવામાં આવી હોવાનું દર્શાવવા માટે રેકૉર્ડ પર કંઈ નથી.તે યાદ કરવામાં આવશે કે સી કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૭૮એ જરૂરી છે કે અપીલકર્તા પર બોજ લાદવામાં આવે તે પહેલાં તે બતાવવું જરૂરી છે કે પ્રશ્નમાં રહેલા માલની દાણચોરી કરવામાં આવી ન હતી, તે બતાવવું પડશે કે માલ ઉપરોક્ત અધિનિયમ હેઠળ જપ્ત કરવામાં આવ્યો હતો અને વાજબી માન્યતામાં કે તે દાણચોરીનો માલ છે.દલીલ એ છે કે વાજબી માન્યતા હતી કે નહીં તે પ્રશ્ન ન્યાયી છે, અને માન્યતા વાજબી હોઈ શકે છે તે બતાવવા માટે રેકૉર્ડ પર કોઈ સામગ્રી નથી, તેથી વૈધાનિક ધારણા ઉભી કરી શકાતી નથી.અમારા મતે, આ દલીલ સારી રીતે આધારિત નથી.આ જમીની બે વ્યાપક લાક્ષણિકતાઓ છે જેને અવગણી ન શકાય.અધિકારી જે પ્રથમ વિશેષતા પર આધાર રાખે છે તે પ્રશ્નમાં સોનાના

જથ્થા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવે છે.એવું જાણવા મળ્યું હતું કે અપીલકર્તા પોતાની સાથે ૨૯૦.૬ તોલા જેટલું વજન ધરાવતા સોનાના સોનાના પાંચ સિક્કા લઈ જઈ રહ્યો હતો.સોનાનો આ મોટો જથ્થો લગભગ રૂ. ૩૦, ૦૦૦/- પોતે જ અધિકારીના મનમાં વાજબી માન્યતાને વાજબી ઠેરવી હતી કે તે સોનાની દાણચોરી કરી શકે છે.તે સંબંધમાં, એ યાદ રાખવું અપ્રસ્તુત ન પણ હોઈ શકે કે અપીલકર્તા દ્વારા સોનાની દાણચોરી અંગે સપ્ટેમ્બર, ૧૯૫૬માં ઉપરોક્ત અધિકારીને સકારાત્મક માહિતી મળી હતી.તેથી જ ૨૫મી ઓક્ટોબર, ૧૯૫૬ના રોજ અધિકારી દ્વારા તેમને રાયગઢ રેલવે સ્ટેશન પર ૧૬.૩૦ વાગ્યે અટકાવવામાં આવ્યા હતા.પછી અન્ય હકીકત કે જેના પર વાજબી માન્યતા સ્થાપિત કરી શકાય છે તે અપીલકર્તાની યાત્રાના શંકાસ્પદ સંજોગો છે.અપીલકર્તા રેલવે ટિકિટ વિના મુસાફરી કરતો જોવા મળ્યો હતો અને તે આ પેસેન્જર ટ્રેનમાં કેવી રીતે આવ્યો તે અંગેનો તેનો ખુલાસો સ્પષ્ટ રીતે ખોટો છે.મોટી માત્રામાં સોનું લઈ જતી અને ટિકિટ વગર મુસાફરી કરતી જોવા મળતી વ્યક્તિએ અધિકારીના મનમાં વાજબી માન્યતા ઉભી કરી હશે કે સોનાની દાણચોરી કરવામાં આવી હતી.ટિકિટ વિના મુસાફરી કરવાનો ઉદ્દેશ એ હકીકતને છુપાવવાનો હોવો જોઈએ કે અપીલકર્તાએ કલકત્તાથી બધી રીતે મુસાફરી કરી હતી જ્યાં સોનાની દાણચોરી કરવામાં આવી હોવી જોઈએ.ત્યારબાદ અપીલકર્તાએ ટાટાનગરની તેમની યાત્રા વિશે જે વાર્તાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, જેના પર અવિશ્વાસ કરવામાં આવ્યો છે, તે અપીલકર્તાના મનમાં ટિકિટ વિના મુસાફરી કરવાનો જે હેતુ હતો તે સાહસિક

માન્યતામાં લાવે છે.છેવટે, જ્યારે આપણે આ પ્રશ્નનો સામનો કરી રહ્યા છીએ કે જમી કરનાર અધિકારીના મનમાં વિશ્વાસ વાજબી હતો કે નહીં, ત્યારે અમે ઉપરોક્ત અધિકારીના નિર્ણય સામે અપીલમાં નથી બેઠા.આપણે જે વિચારી શકીએ છીએ તે એ છે કે શું એવો કોઈ આધાર છે કે જે ઉપરોક્ત વાજબી માન્યતાને પ્રથમ દૃષ્ટિએ ન્યાયી ઠેરવે છે.આમ હોવાથી, અમને નથી લાગતું કે આ દલીલમાં કોઈ તથ્ય છે કે જમી વાજબી માન્યતા વિના કરવામાં આવી હતી અને તે કલમ ૧૭૮ A ની બહાર છે.

પરિણામે, અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને ખર્ચ સાથે રદ કરવામાં આવે છે.

અરજી ફગાવી દેવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.